

Руско-китайските отношения през 90-те г. и Шанхайската организация за сътрудничество. Слав-Константин Иванов

Руско-китайските отношения през 90-те г.

и Шанхайската организация за сътрудничество

Слав-Константин Иванов,

студент от III курс, специалност "Международни отношения"

Руско-китайските отношения през 90-те г.

и Шанхайската организация за сътрудничество

След края на Студената война и краха на двуполусния свят системата на международни отношения навлиза в нова фаза. Едната свръхсила – Русия – затъва във вътрешнополитическите си проблеми, нейното влияние и възможности за действие в международната политика силно намаляват. Съединените щати, от друга страна, запазват външнополитическия си потенциал и започват действия, насочени към създаването на еднополюсен свят, воден от тях. През 90-те год. на XX в. САЩ могат свободно да осъществяват външнополитическите си инициативи, без да се опасяват от сериозно противодействие, тъй като реално никоя друга държава не разполага с техния ресурс. Русия изпада в дълбока криза след разпада на СССР. Китай тепърва започва своя възход и все още не играе решаваща роля в международните отношения. Страните от Централна и Източна Европа се обръщат към евроатлантизма и започват интеграция в европейските структури и НАТО, като този фактор се разглежда в Русия като заплаха за безопасността на страната. В централноазиатския регион възникват след разпада на Съветския съюз редица нови държави, които започват да търсят своето място в международните отношения.

В тези нови условия редица тлеещи проблеми, потушени през годините на Студената война,

пламват с нова сила. Наред с това възможностите за регионално сътрудничество се разширяват, като постепенно се оформят рамките на многополюсен свят, алтернатива на хегемонията на Съединените щати през 90-те год. на XX в. Изключително важни в това отношение са действията на две страни – Русия и Китай. Русия постепенно преориентира външните си приоритети на изток към бързо и динамично развиващата се Азия. Китай започва да играе все по-голяма роля в световната политика. Китайската икономика расте изключително бързо и Китай постепенно се превръща в глобална държава. Тези две страни започват нов етап на сътрудничество през 90-те г. на миналия век, довело до образуването на нова международна организация, чието влияние в международните отношения все повече се засилва – Шанхайската организация за сътрудничество (ШОС). В нейната основа лежат взаимните интереси и сътрудничеството между Русия и Китай след края на Студената война.

Руско-китайските отношения в началото на 90-те г.

А. Причини за сътрудничеството

Безспорно преломният момент в международните отношения в края на XX в. е края на двуполюсната система и разпадането на Съветския съюз. Новите условия създават удобни предпоставки за развитие на руско-китайските отношения, които са в криза от 60-те години на века. Всъщност още съветският лидер Горбачов предприема опити за подобряване на отношенията с Китай, като Москва изпълнява исканията на Китай [1]. Въпреки това факторът, подтикнал двете страни към сътрудничество, е именно разпадането на Съветския съюз и произтичащите от него промени.

За укрепването и разширяването на руско-китайските отношения съществуват множество предпоставки. Определящо значение имат взаимните интереси на двете страни, които преобладават спрямо конфликтите между тях. Русия и Китай са заинтересовани в поддържането на стабилността в Азиатско-тихоокеанския регион. Споровете по идеологическите въпроси след края на Студената война отстъпват пред прагматичното сътрудничество.

Важен фактор е и икономическият. Икономиките на двете държави в много отношения се допълват – така например Китай може да осигурява Русия със селскостопански и потребителски продукти, докато Русия изнася към Китай промишлено оборудване и военна техника. Сътрудничеството между Москва и Пекин може да бъде противовес на намеренията на САЩ да се превърне в единствена глобална свръхдържава.

Краят на двуполюсната система води до изостряне на дълго потушаваните национални проблеми. Краят на СССР оказва дестабилизиращо влияние и върху Китай. В различни региони на страната (Тибет, Синдзян, Вътрешна Монголия) се засилват сепаратистките настроения, подобни на тези, довели до разпада на Съветския съюз. Китай е загрижен за възраждането на исляма в новите централноазиатски държави и влиянието, което може да окаже върху мюсюлманското население в страната. Затова Китай е изключително заинтересован в сътрудничество с Русия. Паралелно с това, Китай се стреми към развитие на връзките с новите централноазиатски държави, надявайки се по този начин да засили стабилността в региона. Русия от своя страна също променя ролята си в Централна Азия. Тя се стреми да запази влиянието си, но вече в контекста на новата ситуация в Централна Азия. Москва от е загрижена за руските граждани, останали в централноазиатските страни след разпада на Съветския съюз и които могат да бъдат засегнати от пламналите междуетнически конфликти.

Отношенията между Русия и Запада също изиграват роля за началото на руско-китайско сътрудничество. Събитията в Югославия (1992-1995) и усиляването на взаимното недоверие, особено след започналата в Европа дискусия за привличане на страните от бивши Варшавски договор в НАТО, подтиква руското ръководство към решение на проблемите на Изток. Остават обаче неизяснени въпроси, които пречат нормалното развитие на двустранните отношения.

Б. Развитие на двустранните отношения до 1996 г.

Основната задача в началото на 90-те на XX в. и за двете страни е да съхранят приемствеността на междудържавните отношения. Наред с това и двете страни се нуждаят от активизация на икономическото развитие. Добрите отношения между Русия и Китай са определящи за стабилността и развитието и на двете страни и затова са положени всички усилия за преодоляване на противоречията. Изключително важна за добрите отношения между двете страни е Съвместната декларация от 1992 г., където двете държави декларират, че в двустранните отношения не съществува взаимна заплаха. Междудържавните въпроси ще се решават с мирни средства и на основата на двустранно сътрудничество и нито една от страните няма да предприема силови действия под никаква форма, както и да участва в коалиции, насочени срещу другата страна. Така е създадена стабилна основа за по-нататъшно сътрудничество между Русия и Китай. Нова стъпка е Съвместното заявление за въздържане на употреба на ядрено оръжие срещу другата страна. През 1991 г. и 1994 г. са подписани две споразумения за източния и западния участък на границата, като с това вече официално са уредени границите. Икономическото сътрудничество се засилва в резултат на подобрението на двустранните отношения.

През 1996 г. два основни фактора изиграват роля за допълнително сближаване между Русия и Китай. На първо място, събитията в Югославия през 1992-1995 г. предизвикват нарастване на недоверието между Русия и страните от НАТО. От друга страна, по същото време в рамките на НАТО започва и дискусия за разширението на Пакта на Изток, включвайки бившите съюзници на Русия от Организацията на Варшавския договор. Това е причина за безпокойство в Москва и президентът Борис Елцин е подложен на натиск от руския елит за преразглеждане на външнополитическия курс. В резултат от това външният министър А.Козирев е заменен с Е. Примаков. Новият министър предприема стъпки, които подчертават вниманието на Русия към страните от Азия.

По същото време отношенията между Китай и САЩ също се охлаждат, като поводът е Тайван. Тайван за Китай се явява въпрос на национално обединение. Вашингтон от своя страна поддържа интензивни неофициални отношения с острова. Правителството в Тайпей придава значимост на националното обединение, но в страната привържениците на независимостта се увеличават. Това притеснява Пекин, но китайското ръководство не може да се реши да употреби сила за присъединяването на острова поради позицията и гаранциите на САЩ към Тайван. Ситуацията се изостря за пореден път през 1995-1996 г. През април 1995 г. президентът на Тайван Ли Дънхуе посещава Съединените щати [2] и изнася лекция в Университета Корнел. Пекин възприема визитата изключително остро и в отговор провежда военни учения през юли и август 1995 г. В навечерието на президентските избори през март 1996 г. китайските въоръжени сили предприемат голяма военна демонстрация в непосредствена близост до острова. Целта е да се окаже давление върху Тайван и да не се допусне успех на привържениците на независимостта на изборите. Вашингтон реагира и, осъждайки действията на Китай, изпраща военни кораби в зоната на острова. Кризата все пак е решена по дипломатически път, но изостря допълнително отношенията между Пекин и Вашингтон. В резултат Китай се ориентира към засилване на сътрудничеството с Русия, която по същото време също не се намира в добри отношения със САЩ.

Отношенията между Русия и Китай в рамките на „Шанхайската петорка“

А. Споразумението от 1996 г.

На този фон руско-китайското сътрудничество достига своеобразна кулминация на своето развитие през 90-те год. на миналия век. На 26 април 1996 г. в Шанхай е подписано споразумение между лидерите на Русия, Казахстан, Киргизия, Таджикистан (действащи като една страна) и Китай за укрепване на доверието по границите. Церемонията по подписването е проведена в Дома на съветско-китайската дружба, построен още през 50-те год. на XX в. и станал символ добрите отношения между СССР и Китай. Провеждането на събитието в тази сграда подчертава особеното значение, което му придават държавите-участници.

Според споразумението въоръжените сили по границите не трябва да осъществяват нападения една срещу друга и да провеждат учения, насочени срещу другите договарящи се страни. Поставят се ограничения и върху рамките, числеността и мащабите на ученията. Страните се задължават взаимно да се информират за важни военни мероприятия, които ще провеждат в рамките на стокилометровата пригранична зона, взаимно да се информират за опасни военни действия и да укрепват приятелските контакти между военнослужещите в приграничните зони. Освен това лидерите на петте държави се споразумяват да провеждат ежегодни срещи.

Така това споразумение се явява основополагащ документ за по-нататъшното продуктивно

сътрудничество между Русия, Китай, Казахстан, Киргизия и Таджикистан (т.нар. „Шанхайска петорка“). Тези договорености уреждат важна част от граничните проблеми между Русия и централноазиатските държави, от една страна, и Китай, от друга, наследени още от времето на СССР [3] – нещо, без което трудно може да се осъществява положително развитие на междудържавните отношения. Мерките, предвидени в споразумението, укрепват доверието между страните в пограничните зони и стабилността в целия регион. Взетото решение за провеждане на ежегодни срещи също е изключително важно – така де факто е създаден механизъм на редовни срещи, на които да се обсъждат и решават належащите въпроси между страните. Споразумението и проведените според него срещи през следващите години на практика ще залегнат в основата на учредената по-късно Шанхайска организация за сътрудничество.

Б. Развитие на отношенията до 2001 г.

След срещата в Шанхай „петорката“ започва да провежда ежегодни срещи, на които се уреждат въпроси от взаимен интерес. Тези срещи усилват и задълбочават сътрудничеството между Русия и Китай, като вече започват да играят роля и останалите три държави – Казахстан, Киргизия и Таджикистан. Развитието на отношенията между петте държави в крайна сметка довежда до учредяването на самостоятелна международна организация.

По този начин на 24 и 25 април 1997 г. се провежда съвещание на държавните ръководители от петорката в Москва. На срещата е подписано изключително важното споразумение за съкращаване на военните сили в пограничните райони. Мерките предвиждат създаване на 100-километрова зона от всяка страна на границата на ограничена военна активност. Договорено е максималното число на въоръжените сили в зоната, задължение за взаимен обмен на информация и други разпоредби за усилване на доверието между страните, гарантирайки ненападение между тях.

На 3 и 4 юли 1998 г. в Алма-Ата, Казахстан, е проведена поредна среща на петорката. Страните се договарят активно да развиват регионалния диалог и да провеждат консултации по въпросите на безопасността. Решено е също да се взимат мерки срещу международния тероризъм и наркотрафика и да се засили борба срещу организираната престъпност. Показателно е, че в Алма-Ата страните разширяват сферите на сътрудничество, като този процес продължава и след това. През 1999 г. е проведена нова среща, която се явява продължение на предходната.

Петата среща е проведена на 5 юли 2000 г. в таджикистанската столица Душанбе. На нея за първи път участва Узбекистан в качеството си на наблюдател. Ръководителите на участващите страни се договарят да сътрудничат по въпроси за предотвратяване на военни заплахи, провеждане на общи военни учения, обмяна на опит в различни области. Договорено е провеждането на редовни срещи на министрите на отбраната, както и консултации между други държавни органи на страните.

Така тези пет срещи на практика формират особен тип отношения в рамките на „петорката“, които обаче се нуждаят от по-нататъшна регламентация в рамките на международна организация. „Петорката“ постепенно прераства от съвещателен форум по пограничните въпроси в структура, в рамките на която държавите обсъждат въпроси по регионалната безопасност, икономическото и културното сътрудничество и други сфери. Страните задълбочават сътрудничеството си до степен, която изисква нещо повече от просто съвещателната функция на ежегодните срещи. От друга страна, подобни съвещателни срещи имат по-скоро временен характер, насочен към решаването на конкретен въпрос. Фактическото състояние на отношенията между петте страни изисква по-висока степен на организация. Поради тази причина е взето решението за учредяване на регионална организация.

Учредяване и характер на ШОС

А. Шанхайската среща

В резултат на еволюираните интереси на страните от „Шанхайската петорка“ се създава

съответната регионална организация. Официално тя започва съществуването си от срещата на страните от петорката в Шанхай на 14 и 15 юни 2001 година.

На срещата в Шанхай участие взимат държавните ръководители на Русия, Китай, Казахстан, Киргизия и Таджикистан, както и на Узбекистан. Узбекистан с това се включва към петорката вече не като наблюдател, а като пълноправен член в организацията. Между участниците се наблюдават известни различия за характера на сътрудничеството. Между участниците се наблюдават известни различия относно характера на сътрудничеството. Интересите на всяка държава са разнообразни и многопосочни [4], но в крайна сметка преговорите приключват успешно.

Така например, Пекин е заинтересован в създаването на регионална организация за политическо и икономическо сътрудничество [5]. Китай обаче е резервиран към поемането на по-големи ангажменти, които биха могли да ограничат свободата на действие или да засегнат суверенитета на страната, прехвърляйки правомощия на наднационални институции. Русия от своя страна е заинтересована в учредяването на организация от типа на НАТО, гарантираща сигурността на държавите, като по този въпрос Москва и Пекин не могат да намерят общо становище. Позициите на двете страни се различават и по отношение на икономическата интеграция. Китай настоява за по-задълбочено сътрудничество в сферата на икономиката, докато Русия предпочита да не набляга върху ускорена интеграция.

На форума е подписана Декларация за създаването на Шанхайската организация за сътрудничество и Шанхайската конвенция за борба с тероризма, сепаратизма и екстремизма.

Декларацията съдържа основните положения, според които ще функционира организацията. Тя предвижда сътрудничество между държавите в разнообразни области, провеждане на ежегодни срещи на главите на държавите, акцентира се върху „шанхайския дух“ – взаимно доверие, равенство, взаимни консултации и сътрудничество между страните. Изрично е отбелязано в т. 5, че страните-участнички се придържат към целите и принципите на Устава на ООН. Точка 6 потвърждава приемствеността на договореностите на „петорката“ на проведените срещи [6].

Конвенцията за борба с тероризма, сепаратизма и екстремизма също е важен документ, тъй като регламентира една от основните насоки на действие на организацията. В документа е дадено определение на понятието тероризъм, сепаратизъм и екстремизъм. Страните се задължават съвместно да сътрудничат в предупреждението и предотвратяването на терористични актове. Страните се договарят да провеждат консултации, да обменят мнения и позиции по въпросите на борбата с тероризма, сепаратизма и екстремизма. За целта са учредени Централни компетентни органи, чиято дейност също е уредена в конвенцията [7].

На 16 юли с.г. в Москва е подписан и руско-китайски Договор за добросъседство, дружба и сътрудничество за срок от 20 години. Документът е основен в развитието на руско-китайските отношения. Страните взаимно се отказват от употребата на сила и ядрено оръжие една срещу друга. Договорена е взаимна поддръжка по въпросите на държавното единство и неговото обезпечение, което означава, че Москва признава правителството на КНР за единствено легитимно представляващо Китай, а Тайван – неразделна част от Китай. Пекин от своя страна поддържа руската позиция по чеченския въпрос. Страните се задължават да провеждат редовни консултации по въпросите на мира и безопасността и да не участват в съюзи и блокове, насочени против интересите на другата страна. Русия и Китай настояват за съблюдаване на нормите на международното право и принципа на невмешателство във вътрешните дела под какъвто и да е предлог. Страните изразяват намерение да работят за съхраняването на глобалния стратегически баланс и стабилност.

Договорът представлява комплекс от сериозни взаимни задължения, приемането на които на практика слага край на периода на „нормализация“ (1989-2001) и полага основите на бъдещ политически съюз [8].

Б. Хартата на ШОС и особености на организацията

Шанхайската декларация е изключително важен документ. Тя демонстрира желанието на подписалите я страни да продължат и разширят сътрудничеството си, но създадената нова организация все още не е получила своя юридически облик. Необходимо е изработването и приемането на устав, който да служи за основа на дейността ѝ. Това се случва през 2002 г. на

срещата в Санкт Петербург (7 юни), когато е подписана Хартата на Шанхайската организация за сътрудничество.

Основни цели на организацията са: укрепване на взаимното доверие, добросъседството и дружбата между държавите-членки; развитие на многопрофилно сътрудничество за поддържането и укрепването на мира, безопасността и стабилността в региона и съдействие за построяване на демократичен, справедлив и рационален политически и икономически международен порядък; съвместно противодействие на тероризма, сепаратизма и екстремизма във всичките му проявления; поощряване на ефективното регионално сътрудничество в различни сфери; съдействие за постигане на балансиран и всеотраслов икономически ръст, социално и културно развитие в региона посредством съвместни действия; съдействие за защитата на правата на човека в съответствие с международните задължения на държавите-членки и тяхното национално законодателство; координация при интеграцията в международната икономика; развитие на отношенията с другите държави и международни организации; взаимодействие при предотвратяването на международни конфликти и тяхното урегулиране; съвместно решаване на други възникнали проблеми.

Държавите-членки се придържат към следните принципи: взаимно уважение на суверенитета, независимостта и териториалната цялост на държавите, ненападение, ненамеса във вътрешните дела, неупотреба на сила или заплаха в международните отношения; равноправие на всички държави-членки и търсене на общи решения и гледни точки въз основа на уважаването на мнението на всяка страна; поетапно осъществяване на съвместни действия в сферите на общ интерес; мирно разрешение на възникнали между държавите-членки спорове; ненасоченост на ШОС срещу други държави или международни организации; недопускане на каквито и да е противоправни действия, насочени срещу интересите на организацията; добросъвестно изпълнение на задълженията, поети въз основа на Хартата или други решения в рамките на организацията.

Висш орган на организацията е Съветът на държавните ръководители. Той определя приоритетите и направленията на дейността на организацията, принципни въпроси по отношение на вътрешната структура на организацията и външнополитически проблеми. Заседава веднъж годишно. Другите органи на организацията са: Съвет на правителствените ръководители (решава конкретни въпроси по в икономическата сфера и приема бюджета на организацията), Съвет на министрите на външните работи (разглежда въпроси по текущата дейност на организацията, подготвя срещите на еи провежда консултации по външнополитически въпроси), е на ръководителите на министерства или ведомства (действа в съответствие с решенията на Съвета на еи Съвета на правителствените ръководители), Съвет на националните координатори (ръководи текущата дейност на организацията), Регионална антитерористична структура (постоянно действащ орган на организацията [9]) и Секретариат (постоянно действащ административен орган на организацията).

Организацията разполага със собствен бюджет, формиран от вноските на държавите-членки. Тя се ползва с правата на юридическо лице, т.е. може да сключва договори, да извършва банкови операции, да придобива и да се разпорежда с недвижимо имущество и да участва в съдебни дела като ищец или ответник. Решенията в органите на организацията се взимат с консенсус [10].

Шанхайската организация за сътрудничество разполага с огромен потенциал. На територията на държавите-членки живее около една четвърт от населението на планетата, там се намира значителна част от природните ресурси на планетата. Страните от ШОС също притежават и значителен военен потенциал. Хартата на ШОС институционализира дейността на организацията, създава основните ѝ структури и ясно дефинира целите ѝ. Основен аспект на дейността на ШОС се явява борбата срещу тероризма. За целта функционира специалната Антитерористична структура. Важно място заема и икономическото сътрудничество. То е важно както за Русия и Китай, така и за по-малките държави. Външната политика във времето на създаването на ШОС не заема главно място, но въпреки това са подчертани няколко важни аспекта, които са пряко проявление на вижданията на Русия и Китай за международния порядък. На първо място, организацията заема ясна позиция за тероризма, сепаратизма и екстремизма. Тези три явления са основна заплаха пред мира и сигурността в региона, тъй като Русия и Китай имат сериозни вътрешни проблеми в провинции като Чечня или Синдзян, а централноазиатските държави са застрашени от вътрешна нестабилност. ШОС се застъпва за мирно урегулиране на международните конфликти и за справедлив, демократичен и рационален международен ред и заявява намерението на държавите-членки съвместно да търсят решения на проблемите, възникващи през XXI век. Това демонстрира желанието на страните да работят за създаването на многополярен свят в противовес на дейността на САЩ като единствена свръхсила, особено на фона на растящата намеса на североамериканската държава в различни райони на света.

Заклучение

След разпадането на Съветския съюз Русия и Китай се озовават в нова ситуация. Русия губи не само сферата си на влияние в Източна Европа, но и значителни територии и население. Китай от своя страна трябва да осигури спокойствие за бързо развиващата се икономика, която се нуждае от все повече ресурси. Така спадането на влиянието и международния престиж на Русия, от една страна, и постепенното засилване на международните позиции на Пекин налагат решаване на спорните въпроси между двете страни. Сходните интереси и необходимостта от сътрудничество тласкат двете държави към решаване първо на граничния въпрос, а впоследствие и към разширяване на сътрудничеството. Развитието на отношенията засяга пряко и останалите централноазиатски държави, като в резултат се обособява групата на „Шанхайската петорка“. В нейните рамки сферите на общ интерес се разширяват и логично довеждат до учредяването на международна организация.

През XXI в. отношенията между държавите от „петорката“ се изкачват до качествено ново равнище. Шанхайската организация за сътрудничество предвижда не просто решаване на конкретни въпроси по сигурността, тя е създадена за да развива единдействието в най-различни сфери.

Шанхайската организация за сътрудничество отразява качествено подобряване на отношенията между двете най-важни държави в организацията – Русия и Китай. Водени от взаимни интереси, но и тласкани от нарастващото влияние на САЩ след края на Студената война, двете държави постепенно разширяват сътрудничеството си. Още руският президент Б. Елцин отбелязва важната роля на Китай за Русия: „Китай за нас е една от най-важните държави. Китай е наш съсед, с когото имаме най-дългата граница в света и с когото ни е писано винаги да работим рамо до рамо. От успеха на сътрудничеството с Китай зависи бъдещето на Русия. Отношенията с Китай са изключително важни и от гледна точка на глобалната политика. Можем да се опрем на Китай в отношенията си със Запада. Тогава Западът ще се отнася към Русия с по-голямо уважение“.[11]

Днес Шанхайската организация за сътрудничество играе все по-голяма роля на международната сцена. Още на Срещата на държавните ръководители в Ташкент, Узбекистан, през 2004 г. е отбелязано успешното завършване на организационното изграждане на ШОС. В декларацията по повод петилетието на ШОС в Шанхай от 2005 г. ръководителите на държавите-членки заявяват, че учредяването на организацията е важен стратегически избор и е отбелязано навлизането на регионалното сътрудничество в нов исторически етап. През следващите години ролята на ШОС в Азиатско-тихоокеанския регион и в света нараства. Организацията все повече заема позиция по различни международни проблеми.

Шанхайската организация за сътрудничество се явява важен елемент в руско-китайските отношения. Тези две държави са основните стълбове на организацията и нейното развитие в голяма степен се определя от състоянието на руско-китайските отношения. Днес Москва и Пекин заемат сходни позиции по най-важните международни проблеми (например гражданската война в Сирия и проектите за ПРО на САЩ [12]). Въпреки всичко някои експерти смятат, че между Русия и Китай тлеят множество проблеми, които лесно могат да нарушат хармонията в двустранните отношения и в организацията като цяло. Все пак в днешните условия Москва и Пекин нямат интерес от изострянето на каквито и да било двустранни проблеми, но от задълбочаване на сътрудничеството особено в рамките на ШОС. Това е особено важно както на фона на сложната международна ситуация, характеризираща се с нарастваща неопределеност и непредсказуемост, така и в светлината на все по-голямата роля на външните предизвикателства.

Източници

Декларация о создании Шанхайской организации сотрудничества, Шанхай, 2001г., //Богатуров, А.Д. Системная история международных отношений. Том четвертый, Москва, 2000

Конвенция о борьбе с терроризмом, сепаратизмом и экстремизмом, Шанхай, 2001г. //Богатуров,

А.Д. Системная история международных отношений. Том четвертый, Москва, 2000

Харта на Шанхайската организация за сътрудничество, www.infoshos.ru

Декларация на главите на държавите-членки на ШОС от Санкт Петербург, 2002г. www.infoshos.ru

Декларация на главите на държавите-членки на ШОС от Ташкент, 2004г. www.infoshos.ru

Декларация на главите на държавите-членки на ШОС от Астана, 2005г. www.infoshos.ru

Декларация на главите на държавите-членки на ШОС от Шанхай, 2006г. www.infoshos.ru

Декларация на главите на държавите-членки на ШОС от Бишкек, 2007г. www.infoshos.ru

Декларация на главите на държавите-членки на ШОС от Душанбе, 2008г. www.infoshos.ru

Декларация на главите на държавите-членки на ШОС от Ташкент, 2010г. www.infoshos.ru

Декларация на главите на държавите-членки на ШОС от Пекин, 2012г. www.infoshos.ru

Соглашение между Республикой Казахстан, Кыргызской республикой, Российской федерацией, Республикой Таджикистан и Китайской народной республикой об укреплении доверия в военной области в районе границы, Шанхай, 26 апреля 1996 года

Богатуров, А.Д. Системная история международных отношений. Том третий, Москва, 2000

Воскресенский, А.Д. - Россия и Китай – теория и история межгосударственных отношений, Москва, 1999

Гаджиев, К.С. – Введение в геополитику, Москва, 1997.

Гельбрас, В. – О восточной политике России // Pro et contra, Том 3, №1, 1998г.

Качинс, Э. Россия и Китай: двойственный союз // Pro et contra, №6 2007

Стефен Арис – Российско-китайские отношения через призму ШОС, 2008г.

Хмылёв, В.Л. – Современные международные отношения, Томск, 2010

Чжао Хуашэн - Китай, Центральная Азия и Шанхайская организация сотрудничества//Рабочие материалы, №5/2005г., Москва

McCready, D. Crisis deterrence in the Taiwan Strait, 2003

БЕЛЕЖКИ:

[1] Китай формулира т.нар. „четири препятствия“ пред подобрието на отношенията си с СССР: съветското присъствие в Афганистан и в Монголия, вьетнамските войски в Камбоджа и съветските войски по границата с Китай. Богатуров, А.Д. Системная история международных отношений. Том третий, Москва, 2000, с. 520

[2] Посещението е част от предприетата от тайванското ръководство „ваканционна дипломация“, като лидерите на страната пътуват неформално в други страни, за да ги запознаят със своята страна и нейната история. Тези посещения се осъществяват въпреки отрицателната позиция на Пекин, който възприема действията на тайванското ръководство като присъщи на лидери на независима държава. McCready, D. Crisis deterrence in the Taiwan Strait, 2003, p.15

[3] Следва да се отбележи, че споразумението не засяга граничните проблеми в Централна Азия. Това личи от преамбюла на споразумението от Шанхай: „... в района на границата между Казахстан, Киргизстан, Русия, Таджикистан от една страна и Китай от друга...“. Соглашение между Республикой Казахстан, Кыргызской республикой, Российской федерацией, Республикой Таджикистан и Китайской народной республикой об укреплении доверия в военной области в районе границы”.

[4] За пример може да се посочи регионът на Централна Азия, който е изключително важен и заема особено място във външнополитическите стратегии и на Русия, и на Китай, като всяка страна има свои (нерядко припокриващи се) интереси. Ролята и значението на Централна Азия за Китай, а и за Русия и САЩ, са разгледани подробно от Чжао Хуашен. Чжао Хуашэн - Китай, Центральная Азия и Шанхайская организация сотрудничества//Рабочие материалы, №5/2005г., Москва.

[5] Богатуров, А.Д. Системная история международных отношений. Том четвертый, Москва, 2000, с. 658.

[6] Декларация за създаването на Шанхайската организация за сътрудничество // Богатуров, А.Д. Системная история международных отношений. Том четвертый, Москва, 2000, 556-558.

[7] Шанхайска конвенция за борба с тероризма, сепаратизма и екстремизма // Богатуров, А.Д. Системная история международных отношений. Том четвертый, Москва, 2000, 558-563.

[8] Богатуров, А.Д. Системная история международных отношений. Том четвертый, Москва, 2000, с. 659.

[9] Функциите и структурата на Регионалната антитерористична структура са уредени в Съглашението за Регионалната антитерористична структура, подписано заедно с Хартата. Структурата има за основна цел да съгласува действията на компетентните органи на страните в борбата им срещу тероризма, сепаратизма и екстремизма.

[10] Хартия Шанхайской организации сотрудничества. www.infoshos.ru

[11] Качинс, Э. Россия и Китай: двойственный союз // Pro et contra, №6 2007, с. 63.

[12] Тези два въпроса са обсъждани на срещата на ръководителите на държавите-членки в Пекин през юни 2012 г. ШОС изразява „дълбока загриженост“ за ситуацията в Близкия Изток и Северна Африка; организацията не одобрява действията по разгръщане на ПРО на „някои държави“, което застрашава световната стабилност и безопасност. Главите на държавите отбелязват, че организацията ще вземе съвместни мерки срещу всяка заплаха за мира, стабилността и безопасността на която и да е държава-членка: Декларация глав государств-членов Шанхайской организации сотрудничества о построении региона долгосрочного мира и совместного процветания (Пекин, 6-7 июня 2012 г.), www.infoshos.ru

VIA EVRASIA, 2013